

MİFOLİNQVİSTİKA
МИФОЛИНГВИСТИКА
MYPHOLINGUISTICS

XƏDİCƏ HEYDƏROVA (Azərbaycan)*

NƏSİMİNİN DİLİNDƏ İŞLƏNƏN MİFONİMLƏRİN PARADİQMATİK
TƏSNİFATI

Xülasə

Məqalə Azərbaycan təsəvvüf ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi olan və hürufi görüşləri ilə fərqlənən batini şair Nəsiminin dilində işlənən mifonimlərə həsr olunmuşdur. Araşdırma nəticəsində məlum olmuşdur ki, mistik şairin yaradıcılığının ideoloji əsasını, daha doğrusu, nüvəsini Allahın adları, Tanrının dərğahı, axirət, cənnətin qatları, Merac gecəsi ilə bağlı varlıqların, məkanların adları və s. dini-mifoloji anlayışlar təşkil edir. Şairin əsərlərində mifonimlərin aşağıdakı əsas növlərin müşahidə olunur: **teonimlər**, **demononimlər**, **mifoantroponimlər**, **mifotoponimlər**, **mifokosmonimlər**, **mifoktematonimlər**, **mifofitonimlər**, **mifozoonimlər**, **mifoornitonimlər**. Bunların bəzilərinin öz şaxələnen bölmələri vardır. Teonimlər təkallahlılıq (əsməi-hüsnaya daxil olan; daxil edilməsi mübahisəli olan Allahın ad və sifətləri; klassik ədəbiyyatda şairlərin yaradıcı təxəyyülünün məhsulu olan və sufi terminologiyasına aid olan onimlər) və çoxallahlılıqla bağlı onimlərə ayrılır. Mifotoponimlərə (mifik coğrafi adlar) mifooronimlər (mifik dağ adları), **mifospeleonimlər** (mifik mağara, uçurum, quyu adları), **mifohidronimlər** (mifik çay, bulaq adları), **mifoekklezionimlər** (dini ibadət yerləri), **mifoaqoronimlər** (mifik meydan və açıq sahələrin adları) və **mifodrimonim** (mifik bağ və parkların adları, məs., *İrəm bağı* və cənnət bağları) daxildir. Nəsimi yaradıcılığında **mifoktematonimlərdən** (mifik mənəvi mədəniyyət əşyaları) **mifoxrematonimlər** (mifik mədəniyyət əşyalarının adları), **mifobibliionimlər** (Allahın qatındaolan kitab) və **mifoxrononimlərə** (mifik bayramların, əlamətdar günlərin adları) rast gəlinir. Nəsiminin dilində işlənən mifozoonimlərin (mifik heyvan adları) mifoornitonimlər (mifik quşlar) bölməsi də var.

Məqalədə aşağıdakı onomastik söz qruplarının Azərbaycan dilçiliyində ilk dəfə olaraq tədqiqatə cəlb olunduğu vurğulanır: Təkallahlılıq və çoxallahlılıqla bağlı **teonimlər**, mifoktematonimlərin növləri olan **mifoxrononimlər**, **mifobibliionimlər** və **mifoxrematonimlər**, mifotoponimlərin növləri olan **mifodrimonimlər**, **mifoaqoronimlər** və **mifoekklezionimlər**.

Açar sözlər: *mifonimlər, teonimlər, demononimlər, mifoantroponimlər, mifotoponimlər, mifokosmonimlər, mifoktematonimlər, mifofitonimlər, mifozoonimlər, mifoornitonimlər.*

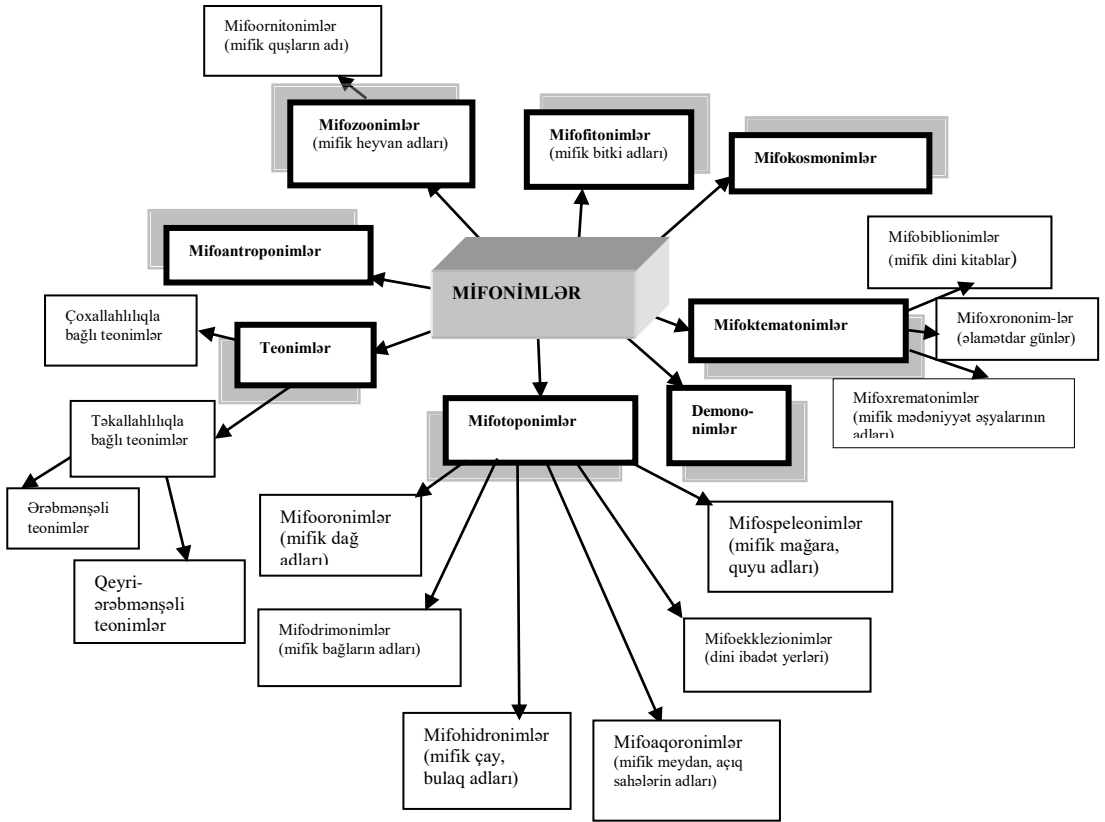
* Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası (AMEA) Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu, Tətbiqi dilçilik şöbəsi, fil.ü.f.d.
E-mail: heyderova73@mail.ru

Azərbaycan təsəvvüf ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi olan və hürufi görüşləri ilə fərqlənən batini şair Nəsiminin yaradıcılığının ideoloji əsasını, daha doğrusu, nüvəsini Allahın adları, Tanrının dərgahı, axirət, cənnətin qatları, Merac gecəsi ilə bağlı varlıqların, məkanların adları və s. dini-mifoloji anlayışlar təşkil edir.

Nəsiminin dilində işlənən xüsusi isimlər üzərində tədqiqat Azərbaycan dilçiliyində ilk dəfə Yusif Seyidov tərəfindən həyata keçirilmişdir. O, şairin şeirlərində istifadə olunan onomastik vahidləri üç qismə (şəxs adları, yer adları və cisim adlarına) ayırmış, mifik kateqoriyalı onimləri real kateqoriyalı onimlərlə qarışıq şəkildə tədqiq etmişdir. Bax: (Seyidov, 1996: 33). 2005-ci ildə Nəsiminin dilində onomastik vahidlərə dair dissertasiya müdafiə etmiş Arifə Zeynalova şairin yaradıcılığında aşağıdakı xüsusi isimlərin olduğunu göstərmişdir: “Antroponimlər, toponimlər, hidronimlər, zoonimlər, kosmonimlər, ideonimlər” (Zeynalova, 2005: 44). Arifə xanım da eyni şəkildə mifik kateqoriyaya daxil olan mifoantroponimlər, mifotoponimlər, mifozoonimlər və s.-ni bilavasitə yuxarıda göstərilən bölümlərə aid edir.

Biz ilk dəfə olaraq Nəsiminin dilində işlənən mifonimləri və real kateqoriyalı onomastik vahidləri bir-birindən ayırdıq. Eyni zamanda Azərbaycan dilçiliyində ilk dəfə olaraq aşağıdakı onomastik söz qruplarını tədqiqata cəlb etdik: Təkallahlılıq və çoxallahlılıqla bağlı teonimlər (Allahın adları), mifoktematonimlərin növləri olan mifoxrononimlər (mifik əlamətdar günlər), mifobibliyonimlər (mifik kitabların adları) və mifoxrematonimlər (mifik mədəniyyət əşyalarının adları), mifotoponimlərin növləri olan mifodrimonimlər (mifik bağların adları), mifoaqoronimlər (mifik meydan, açıq sahələrin adları) və mifoekklezionimlər (mifik dini ibadət yerləri).

Aparığımız araşdırma nəticəsində mistik şairin əsərlərində olan mifonimlərin aşağıdakı əsas növlərini müəyyənləşdirdik: **teonimlər, demononimlər, mifoantroponimlər, mifotoponimlər, mifokosmonimlər, mifoktematonimlər, mifofitonimlər, mifozoonimlər, mifoornitonimlər**. Bunların bəzilərinin öz şaxələnən bölmələri var. Bax: **Şəkil 1**.

Şəkil 1

Nəsiminin dilində işlənən teonimlər zənginliyi ilə diqqəti cəlb edir. Mistik şair həm təkallahlılıq, həm də çoxallahlılıqla bağlı onimlərdən istifadə etmişdir. Təkallahlılığa aid teonimləri ərəbmənşəli teonimlərə və qeyri-ərəbmənşəli teonimlərə ayırmaq olar. Tədqiqatımız nəticəsində məlum oldu ki, Nəsimi əsərlərində öz əksini tapmış ərəbmənşəli teonimlərə həm əsmay-hüsnadan olan onimlər – Quranda olan Allahın 99 adı (məs., *Axır, Allah, Ali, Alim, Baqi, Bari, Batin, Bəsir, Cabbar, Əziz, Rəhman, Rəhim, Zahir* və s.), həm əsmay-hüsnə siyahısına daxil edilməsi mübahisəli olan Tanrının ad və sifətləri (məs., *Adil, Xəllaq, Zülərş, İlah, Mütləq, Zat* və s.), həm də klassik ədəbiyyatda şairlərin yaradıcı təxəyyülünün məhsulu olan və sufi terminologiyasına aid olan onimlər (məs., *Hu, Hüvə, Nəqqaş, Xəttati-Əzəl, Vahibüs-süvər* və s.) daxildir.

“*Əvvəl-Axır* batinü zahir həqiqət halını

Surətü mə’ni mana dər cism, dər can göstərir.” (İmadəddin, 2004: 144)

Burada *AXİR* الآخر “son, Allahdan sonra heç bir şey olmayan”, *ƏVVƏL* “hər şeydən ilk olan” anlamlarını daşıyan əsmay-hüsnadandır. Hər iki söz Quranda

Hadid surəsinin 3-cü ayəsində birgə işlənmişdir və dini terminologiyada Allaha aid edilərək Onun varlığının başlanğıcı və sonu olmadığını ifadə edir.

Həmid Araslının tərtibatı ilə olan ikicildlikdə Nəsimi Tanrının *Əvvəl* və *Axır* isimlərini yanaşı şəkildə 18 yerdə işlədir.

“Qeyri-ərəbmənşəli teonimlər”ə *Tanrı, Çələb, Xuda, Xudavənd, Kirdigar, Pərvərdigar, Yekta* onimləri aiddir. Bunlardan *Tanrı, Çələb* – türk, digərləri isə fars mənşəlidir.

“*Ey Kərimi-ləmyəzəl, ey Xaliqu-Pərvərdigar, Həm sənin qatındadır sirri-nihanım aşikar.*” (İmadəddin, 2004: 170)

Bu beytdə Nəsimi Allaha müraciət edərək Onu əsmayi-hüsnadan olan *Kərim* və *Xaliqu* teonimləri ilə yanaşı, fars mənşəli “bütün yaradılışları bəsləyən və yetişdirən” mənalı Pərvərdigar پروردگار xüsusi ismi ilə çağırır.

Çoxallahlıq onomastik vahidlərinə bütpərəstlik elementləri olan *Lat, Üzza, Əhrimən, Mənat* və *Yəzdan* onimləri aiddir. Maraqlıdır ki, atəşpərəstliyin xeyir tanrısı olan *Yəzdan* klassik ədəbiyyatda *Allah* sözünə sinonim kimi işlənmişdir:

“*Nə Sün’i-paki-Yəzdansan, a dilbər, Müsəvvərsən, müənbərsən, münəvvər!*” (İmadəddin, 2004: 203)

“*Tövhidə iki görənə, gözəzsüz qulaqsız əhvələ, Bilsin ki, cümlə kainat bir məzhəri-Yəzdan gəlir.*” (İmadəddin, 2004: 204)

Nəsimi “məzhəri-Yəzdan” deyərək Fəzlullah antroponimindəki izafət tərki-bini (Fəzl + Allah) əvəzləməyə çalışmışdır: Fəzl “məzhər”, Allah isə “Yəzdan” ilə. Yaxud Məhəmməd peyğəmbər üçün *Rəsuli-Yəzdan*, Həzrət Əli üçün isə *Şiri-Yəzdan* ləqəblərini işlədir:

“*Buyurdu Şahi-mərdan Şiri-Yəzdan, Özün biləni yarılğar uğanım.*” (İmadəddin, 2004: 326)

Mistik şairin yaradıcılığında demononimlərdən aşağıdakı onimlər müşahidə olunur: *Cəbrail, Əzazil, Mikail, İsrəfil, Əzrail, Harutü Marut, İblis, Rizvan, Ruhül-əmin, Şeytan, Div*. Nəsimi şeytanın dörd adı (*Əzazil, Əzrail, İblis, Şeytan*) ilə yanaşı, fars mifologiyasında müsbət qəhrəmanlara qarşı qoyulan həddən artıq cəsamətli, buynuzlu və əfsanəvi çirkin məxluqun adı olan *Div* mifozoonimini İblisə şamil edir və onun üçün aşağıdakı ifadələri işlədir: *Divi-dun, Divü xənnasü həsud, Divi-ləin, Divi-məl’un, Divi-rəcim, Divi-zahirbin, Divi-naməhrəm*. Məsələn:

“*Kim ki, əsrari-Nəsimi bilmədi
İzzəti-fəzli-Nə’imi bilmədi,
Divi-dun oldu, Əzimi bilmədi
Məzhəri-Zati-Qədimi bilmədi.*” (İmadəddin, 2004: 304)

Burada şair demək istəyir ki, Nəsiminin sirlərini bilməyən kəs Fəzlullah Nəsiminin dəyərini anlaya bilməz. Onu qəbul etməyən “divi-dun”dur, yəni alçaq divdir, cəhənnəm qatında olan Şeytandır. O Şeytan ki, dini rəvayətdə Əzimin əmrinə (bütün mələklərin Adəmə baş əyməsi əmrinə) qarşı çıxmışdı. “Əzim” Allahın ağla və təsəvvürə gələ bilməyəcək, gözlə görülməyəcək dərəcədə sonsuz böyük və əzəmətli atributiv xüsusiyyətini ifadə edən əsmayi-hüsnə isimlərindən biridir. Sonuncu beytdə “Məzhəri-Zati-Qədim” Adəmi ifadə edir. Bu izafi tərkibin

ilk sözü hürufi termindir: "...insan əhsəni-təqvim, Rəhman surəti və Allahın sifəti üzərinə yaradılmışdır və Allahın xəlifəsidir. Allahın bütün adlarının məzhəridir." (Usluer, 2009: 246). Zati-Qədim birləşməsi isə Allahın atributiv adlarıdır. Yəni "Məzhəri-Zati-Qədim" – Allahın surəti deməkdir.

Şair peyğəmbərlərə əmr və vəhyələrin vasitəçisi vəzifəsini yerinə yetirən dörd böyük mələkdən biri olan Cəbrayılı Qurana (əş-Şuəra, 26/193) əsasən həm də *Ruhül-əmin* adlandırır:

"Bəzmində əzəl saqisi lə 'lin mana sunmuş,

*Ol badəyi kim, **Ruhül-əmindir dolu camı.**"* (İmadəddin, 2004: 99)

Mifoantroponimlərə dini kitablarda, əfsanələrdə adları çəkilən və islama qədər olmuş peyğəmbərlərin, əfsanəvi şəxslərin adları aiddir, məs., *Adəm, İbrahim, Azər, Musa, Davud, Süleyman, Bilqeyis* və s. Biz İsa peyğəmbər və onun anası həzrəti Məryəmin də adını bu sıraya daxil etdik. Çünki qədim mənbələrdə onun haqqında heç bir tarixi sənədin olmaması faktını aşkar etdik. Bax: (Деревенский, 2001: 2).

Mifotoponimlərə mifik coğrafi adlar aid edilir. Buraya Nəsimi yaradıcılığında qarşılaşdığımız mifoonimlər (mifik dağ adları, məs., *Tur, Qaf, Sinan, Vadiyi-əqdəs* və s.), mifospeleonimlər (mifik mağara, uçurum, quyu adları, məs., *Çahi-Babil, Kəhf*), mifohidronimlər (mifik çay, bulaq adları: *Kövsər, Səlsəbil*), mifoekklezionimlər (dini ibadət yerləri, məs., *Beyti-mə'mur*), mifoaqoronimlər (mifik meydan və açıq sahələrin adları, məs., *Ə'raf, Ərəsat*) və mifodrimonim (mifik bağ və parkların adları, məs., *İrəm bağı* və cənnət bağları – *Darüssəlam, Mə'va, Xüld, Nəim, Firdövs, Darülqərar, Ədn*) daxildir.

Mifokosmonimlərə Nəsimi yaradıcılığında yer almış qədim yunan alimi Ptolomeyin nəzəriyyəsinə əsaslanan orta əsr şərq nücum elminin anlayışları aiddir. Ptolomey sisteminin əsasını aşağıdakı 4 postulat təşkil edir: Yer kainatın mərkəzindədir; Yer tərpənməzdir; bütün göy cisimləri Yerin ətrafında hərəkət edir; bütün göy cisimləri sabit sürətlə çevrə – fələk boyunca fırlanır. "Dünyanı iç-içə keçmiş şəkildə soğanın qatları kimi doqquz fələk çevrələyir. Yerin səmasından başlayaraq yeddi səyyarənin yeddi fələyi vardır. Birinci fələkdə Ay olmaq üzrə sıra ilə Utarid (Merkuri), Zöhrə (Venera), Şəms (Günəş), Mərrix (Mars), Müştəri (Yupiter), Zühal (Saturn) səyyarələri yerləşir. Səkkizinci fələk sabit ulduzlar və bürcələr fələyidir. Doqquzuncusu isə cisimdən arınmış olan və bütün fələkləri saran ən böyük; ən yüksək fələkdir ki fələki-atlas (atlas fələyi), fələki-əzəm (ən böyük fələk), fələki-əflak (fələklər fələyi) adı ilə tanınır. Hükəma fəlsəfəsinə görə, səkkizinci fələyə Kürsi, doqquzuncuya isə Ərş deyilir." (Pala, 1989: *felek* maddəsi). Dini təsəvvürlərə görə isə, Allah öz Ərşi və Kürsüsü altında yeddi qat göylərin üstündə, Ərşin nuru ilə bir-birindən yüksəkdə səkkiz cənnət yaratmışdır. Lakin biz cənnətləri mifotoponimlər yarımfəslinin mifodrimonimlər bölməsinə aid etdik. Çünki cənnətlər dini görüşlərə görə bu dünyada xeyir əməllər etmiş insanların düşəcəyi və əbədi məskan salacağı çox gözəl bağlardır. Beləliklə, Nəsiminin dilində *Ərş, Kürsi, Fələk* kimi mifokosmonimlər əks olunmuşdur.

Nəsimi yaradıcılığında mifoktematonimlərdən (mifik mənəvi mədəniyyət əşyalarının adlarından) mifoxrematonimlər, mifobibliyonimlər və mifoxrononimlərə rast gəlinir. Şair öz şeirlərində mifik mədəniyyət əşyalarının adlarını bildiren mifoxrematonimlərdən Qiyamət gününün yetişdiyini xəbər verəcək və dünyanın hər yerində eşidilə biləcək İsrafilin nəfəsli musiqi alətinin iki cür adını çəkir: *nəfir* və *sur*:

“*Qopdu qiyamət fitnəsi, uruldu surun nəfxəsi*

İştə nəfirin seyhəsi, çalındı sanma çalina” (İmadəddin, 2004: 64)

Mifik dini kitabların adlarını bildiren mifobibliyonimlərdən isə Nəsiminin yaradıcılığında Allahın qatında olduğu hesab edilən *Ərşi-münəqqəş*, *Lövhi-məhfuz*, *Ümmül-kitab* onimlərini görə bilirik. Quranın Zuxruf surəsinin 4-cü ayəsində və Rad surəsinin 39-cu ayəsində Allahın dərgahında bir kitab olaraq göstərilən “Ümmül-kitab”ın sirrini Nəsimi şərh etməyə çalışır:

“*Kirpigin, qaşınla zülfün Həq kitabıdır, vəli*

Ol kitabı kim bilir mən indəhu “Ümmül-kitab”” (İmadəddin, 2004: 22)

O, birinci beytdə insanın kirpik, qaş və saçını Allahın kitabı adlandırır və həmin kitabı biləni “mən indəhu ümmül-kitab” (*ər. o kəs ki, Ümmül-kitab Onun yanında*) deyər ərəb dilində təsvirini verməklə, bu sirri bilənin Tanrının özü olduğunu demək istəyir. “İndəhu ümmül-kitab” Rad surəsi, ayə 39-dan iqtibas edilmişdir (عَنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ). Hürufilikdə saç, iki qaş, dörd kirpik 7 xətdən ibarət olub “ümmi-xətt” adlandırılır. Bax: (Usluer, 2009: 138). “Ümmül-kitab olan Fatihə surəsində 21 hərf vardır. Ayrıca üzde olan 21 xəttə də Fatihənin ayələri ilə olan bu uyğunluğa görə “Ümmül-kitab” deyilir.” (Usluer, 2009: 201). “Həvvanın üzündə də 21 xətt vardır: 7 ümmi-xətt, bu 7 ümmi-xəttin məhəlli və 7 abavi-xəttin məhəlli.” (Usluer, 2009: 218). Fəzlullah “Ümmül-kitab”ın Həvvanın üzündəki xətlərin sayı qədər hərlərdən ibarət Fatihə surəsi olduğunu söyləyir və “Ümmül-kitab”ın sahibi hz. Məhəmməddir. (Cavidannə-i Sağır, cd 34).” (Usluer, 2009: 379).

Nəsiminin dilində mifik bayramların, əlamətdar günlərin adlarını ifadə edən mifoxrononimlərə də rast gəlinir: *Ərbəin*, *Fərda*, *Qiyamət günü*, *Leylətül-me’rac* və s. Ərbəin ərəb dilində 40 gün deməkdir. Dini rəvayətə görə, Allah-taala Adəmin palçığını 40 gün yağurmuş, nəhayət 40-cı gün – ərbəin günündə vücudu tam əmələ gətirmişdir. Bax: (Usluer, 2009: 302). Aşağıdakı misralarda Nəsimi həmin əfsanədən bəhs edir:

“*Kaf ilə nundan yaratdın on səkiz min aləmi,*

Qüdrətindən ərbəin gündə tamam odlu cəsəd.” (İmadəddin, 2004: 193)

Birinci beytdə “kaf ilə nun” Quranda Allahın “kun!” (ol!) əmrini ifadə edir.

“Mifofitonimlər” yarımfəslinə cənnətdə Məva bağının yanında son həddə olduğu bildirilən sidr ağacının adı olan *Sidrətül-müntəha* və cənnətdə bitən hündür, gözəl bir ağac olan *Tuba* mifik bitki adları aiddir.

Nəsiminin dilində işlənən mifozoonimlərdən *Buraq*, *Əjdəha*, *Qətmir* və s. mifik heyvan adlarını misal gətirə bilərik.

“Mifoornitonimlər” yarımfəslinə isə *Butimar*, *Ənqa*, *Hüdhüd*, *Simurğ* və s. kimi mifik quşların adları aiddir. Bitumar İran mifologiyasında eşqindən ölən əfsanəvi quşun adıdır. Susuzluğunu şirin su ilə deyil, dəniz suyu ilə qarşılayan bu

quş rəvayətə görə, dənizə aşıq imiş. Dəryanın bir gün quruya biləcəyindən qorxduğu üçün suyundan içməyə qıymaz, eləcə susuzluqdan yana-yana baxarmış. Ən sonunda Butimar aşıq olduğu dənizin üstündən uçarkən susuzluqdan ölür və əngin deryada qərq olur. Yarına zərər verəcəyi qorxusu ilə bir udum belə su içmədiyi halda heç olmamış kimi bu dünyadan silinib yox olur. Nəsimi aşağıdakı beytində qəlbini kirli hesab etdiyi sufini həyatını mənasız şəkildə qurban verən Bitumara bənzədir.

“Səfasız sufi daim qayğuludur

*Bu mə'nidən ki, **Butimara bənzər.**”* (İmadəddin, 2004: 253)

Beləliklə, apardığımız araşdırma nəticəsində mistik şairin əsərlərində mifonimlərin aşağıdakı əsas növlərini müəyyənləşdirdik: **teonimlər**, **demononimlər**, **mifoantroponimlər**, **mifotoponimlər**, **mifokosmonimlər**, **mifoktematonimlər**, **mifofitonimlər**, **mifozoonimlər**, **mifoornitonimlər**. Bunların bəzilərinin öz şaxələnən bölmələri vardır. Eyni zamanda Azərbaycan dilçiliyində ilk dəfə olaraq aşağıdakı onomastik söz qruplarını tədqiqata cəlb etdik: Təkaləhlilik və çoxallahlıqla bağlı **teonimlər** (Allahın adları), mifoktematonimlərin növləri olan **mifoxrononimlər** (mifik əlamətdar günlər), **mifobibliyonimlər** (mifik kitabların adları) və **mifoxrematonimlər** (mifik mədəniyyət əşyalarının adları), mifotoponimlərin növləri olan **mifodrimonimlər** (mifik bağların adları), **mifoaqoronimlər** (mifik meydan, açıq sahələrin adları) və **mifoekklezionimlər** (mifik dini ibadət yerləri).

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

1. İmadəddin, N. (2004). Seçilmiş əsərləri. II cild. Tərtib edən: Həmid Araslı. Bakı, “Lider nəşriyyatı”.
2. İmadəddin, Nəsimi. (2004). Seçilmiş əsərləri. I cild. Tərtib edən: Həmid Araslı. Bakı, “Lider nəşriyyatı”.
3. Pala, İskender (1989). Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
4. Seyidov, Yusif (1996). Nəsiminin dili. “Azərbaycan” nəşriyyatı.
5. Usluer, Fatih. (2009). Hurufilik (ilk Elden Kaynaklarla Doğuşundan itibaren). Kəbalcı Yayınevi, İstanbul, 623 say.
6. Zeynalova, Arifə (2005). Nəsimi əsərlərinin dilində onomastik vahidlər./ Filologiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya. Naxçıvan.
7. Деревенский, Борис Георгиевич (2001). Исус Христос в документах истории. Издатель: Алетейя. Санкт-Петербург.

Хадиджа Гейдарова (Азербайджан)

Парадигматическая классификация мифонимов, использованных в языке Насими

Резюме

Статья посвящена мифонимии, использованной в языке поэта Имадедина Насими, который являлся ярким представителем азербайджанской литературы суфизма и отличался своими хуруфистскими воззрениями. В результате исследования было установлено, что идейную основу, а точнее ядро, творчества поэта-мистика составляли такие религиозно-мифологические понятия, как – имена Аллаха, обитель Бога, загробный мир, ярусы рая, названия существ, мест, связанных с ночью Мирадж и т. д. В творчестве поэта наблюдаются следующие основные виды мифонимов: теонимы, демононимы, мифоантропонимы, мифотопонимы, мифокосмонимы, мифоктематонимы, мифофитонимы, мифозоонимы, мифоорнитонимы. Некоторые из них имеют развитые подвиды. Теонимы делятся на онимы, связанные с монотеизмом (имена и атрибуты Аллаха, которые входят в асмаул-хусна и включение кото классической литературы и относящиеся к суфийской терминологии) и политеизмом. К мифотопонимам (мифическим географическим названиям) относятся мифооронимы (названия мифических гор), мифоспелеонимы (названия мифических пещер, откосов, колодцев), мифогидронимы (мифические названия рек, родников), мифоэклезионимы (места религиозного культа), мифоагоронимы (названия мифические площадей и открытых пространств) и мифодримонимы (названия мифических садов и парков, например, сад Ирэм и райские сады). Из мифоктематонимов (мифические предметы духовной культуры) в творчестве Насими встречаются, мифохрематонимы (названия мифических предметов культуры), мифобиблионимы (небесная божественная книга) и мифохроонимы (названия мифических праздников, знаменательных дней). Мифозоонимы (названия мифических животных), использованные в языке Насими, имеют и такой подвид, как на мифоорнитонимы (мифические птицы).

В статье подчеркивается, что впервые в азербайджанском языкознании к исследованию были привлечены следующие группы ономастические слов: теонимы, священные с монотеизмом и политеизмом, являющиеся тип из мифоктематонимов, мифохроонимы, мифобиблионимы и мифохрематонимы, из мифотопонимов, мифодримонимы, мифоагоронимы и мифоэклезионимы.

Ключевые слова: *мифонимы, теонимы, демононимы, мифоантропонимы, мифотопонимы, мифокосмонимы, мифоктематонимы, мифофитонимы, мифозоонимы, мифоорнитонимы.*

Khadija Heydarova (Azerbaijan)

Paradigmatic classification of mythonyms, used in the Nasimi language

Abstract

The article is devoted to the mythonymy used in the language of the poet Imadaddin Nasimi, who is a prominent representative of the Azerbaijani literature of Sufism and is distinguished by his Hurufi views. As a result of the study, it was found that the ideological basis, or rather the core, of the creativity of the mystic poet, which make up the religious and mythological concept, are the names of Allah, the dargah of God, the afterlife, the heavenly layers, the names of creatures and places associated with the night of Miraj, etc. e. The following main types of mythonyms are observed in the poet's work: theonyms, demononyms, mythoanthronyms, mythoponyms, mythocosmonyms, mythothematonyms, mythophytonyms, mythozoonyms, mythoornithonyms. Some of them have their own branches. Theonyms are divided into monotheistic onyms (the names and attributes of Allah, which are part of asmaul-husna and whose inclusion is disputed; onyms that are the product of the creative imagination of the poets of classical literature and related to Sufi terminology) and polytheistic onyms. Myphotoponyms (mythical geographical names) include mythooronyms (mythical names of mountains), mythospeleonims (mythical names of caves, rocks, wells), mythohydronyms (mythical names of rivers, springs), mythoecclezionims (places of religious worship), mythoagoronyms (mythical names of squares and open spaces) and includes mythodryonyms (names of mythical gardens and parks, such as the Garden of Iram and the Gardens of Eden). In the work of Nasimi, there are mythothematonyms (mythical spiritual objects of culture), mythocrematonyms (names of mythical cultural objects), mythobiblonyms (a book in the presence of God) and mythochrononyms (names of mythical holidays and significant days). Mythozoonyms (mythical names of animals) used in the Nasimi language branch into mythoornithonyms (mythical birds).

The article emphasizes that the following onomastic groups of words were involved in the study for the first time in Azerbaijani linguistics: theonyms related to monotheism and polytheism, mythochrononyms, which are types of mythothematonyms, mythobiblonyms and mythocrematonyms, mythodryonyms, which are types of mythoponyms, mythoagoronyms and mythoecclezionims.

Key words: *mythonyms, theonyms, demononyms, mythoanthronyms, mythoponyms, mythocosmonyms, mythothematonyms, mythophytonyms, mythozoonyms, mythoornithonyms.*
